

”Nyhedsdækning i et polariseret felt”

Norbert Wildermuth

MODINET konference: Mediernes dækning af Irak-krigen

Kbh., 17. & 18. november 2004

Som ved andre krige i nyere tid har Irak-krigen ikke kun været en militær konfrontation men også en krig om ord, billeder og den rigtige mening. Den diskursive, massemedierede konfrontation begyndte længe før de egentlige, fysiske krigshandlinger. Verdenssamfundet var og er dyb splittet i spørgsmålet om nødvendigheden af en krig i Irak. I månederne før den 20. marts 2003 var der hverken enighed om, hvor vidt Saddam Hussein stadig stræbte efter atomare, biologiske og kemiske våben, eller om Irak udgjorde en terrortrussel mod Vesten og nabolandene. Mens 'Koalitionen af de Villige' under ledelse af USA for længst havde besluttet, at en krig var ønskværdig og dermed uundgåelig (deres argumentation søgte at vende kausaliteten om), udtalte et flertal af stater sig for at give freden og FNs våbeninspektioner endnu en chance.

Den intensitet hvormed begge sider prøvede at påvirke den offentlige mening og befolkningernes repræsentanter på viser mediernes strategiske betydning under optakten til den bebudede krig. Konfrontationen med Irak var den begivenhed, der knyttede mange af de centrale emner i det nye årtusinde sammen i en medierede diskurs: frygten for masseødelæggelsesvåben i hånden på 'skrupelløse' despoter, terror trusselen i sine med den 9/11 bevidstgjorte dimensioner, den truende og aggressive konfrontation mellem vestlig modernitet og islamisk fundamentalisme, globaliseringen under USA's dominans som eneste supermagt, etc. Irak-konflikten opnåede dermed tidligt status som verdenshistorisk begivenhed, der udløste stærke følelser og heftige debatter verden over. Med andre ord, ud over sin objektive realitet havde denne krig allerede før sin begyndelse en enorm symbolsk betydning. Den amerikanske regerings polariserende retorik, der med sin 'med-os-eller-imod-os' logik forsøgte at dæmpe enhver kritik af dens konsekvente konfrontationskurs i Irak virkede yderligere polariserende. Mens den var i stand til at skabe en

(næsten) global, fælles front mod Al Queda og Taleban-styret efter den 9/11, var verdenssamfundets vilje til en ubetinget og ukritisk solidaritet med USA's sikkerhedspolitiske doktrin dramatisk svækket, godt et år efter. Uden for 'God's own country' underordnede debatten for og imod en krig i Irak sig ikke nødvendigvis Bush administrationens simplificerende logik. Positionerne var af den grund ikke mindre kontrære. I den vesteuropæiske politiske offentlighed satte debatten om nytten af våbenkontrollen og nødvendigheden af en militærisk afvæbning af Irak sit vedvarende præg, hvis (på et andet niveau) polariserende effekt ingen kunne undgå, hverken den enkelte borger, de politiske eliter eller medierne.

Med den tyske offentlighed som kontekstuel ramme

Som regelmæssig seer af forskellige nyhedsprogrammer, sendt af både nationale og transnationale tv stationer, danske og tyske public service kanaler, fangede nogle markant synlige forskelle i nyhedsredaktionernes håndtering af denne situation min interesse, hvorefter jeg begyndt at følge med i udsendelserne og optage dem på VHS, så vidt som vurderet som relevant og muligt. På grundlag af dette materiale og supplerende indslag i ord og billede, lagt ud på tv kanalernes hjemmeside, søger jeg i det følgende at karakterisere den tyske public service kanal ARDs nyhedsdækningen af krigens optakt, ikke fyldestgørende, men mht. nogle specifikke træk.

Problemstillingen og dens central spørgsmål blev præciseret på grundlag af en teoretisk perspektivering og en første, overordnede karakterisering af nyhedsdækning af Irak-konflikten, vist på ARDs nationale program ('das Erste') fra mellem 18. februar og 30. marts 2003. Denne, givetvis simplificerende bestemmelse, i grove træk, der søgte at kvalificere *Tagesthemen* og *Tagesschau* i forhold til de samlede, mig tilgængelige, tv nyheder (på ZDF, DR, TV2, BBC World og CNN Europe), blev kontekstualiseret i forhold til den brede tyske offentligheds kendetegn i sagen og kan sammenfattes som følgende:

Generelt kan det siges, at en massiv til ensidighed tenderende nyhedsdækning, som den, der kunne iagttages i dele af den arabiske og US amerikanske presse, ikke var tilfældet hos ARD. Ensidig, forstået som ubetinget støtte for stridens hovedparter, Saddams Hussains eller George W. Bushs administration. Med andre ord, en stærk solidarisering med enten den irakiske eller den amerikanske side i konflikten var ikke den polarisering, som debatten i den tyske offentlighed og dens formidling på ARD var primær underlagt. Heri afspejler der sig en bred folkelig uvilje mod enten at tilslutte sig Bush administrationens 'patriotiske' argumentation og stærk vilje til en nyordning af de politiske magtforhold i Irak 'uden hvis og men', eller til at sympatisere med Saddam Husseins fortsætte, enerådige holden fast ved magten i landet. Samtidig var forudsætningerne for en uproblematisk krigsvillig eller krigsskeptisk holdning heller ikke til stede, i den brede tyske offentlighed. Meningsmålingerne forud krigens start viste en udpræget folkelig skepsis mht. den amerikansk-ledede argumentation for en militærisk intervention. Et flertal af den tyske befolkning var imidlertid ikke principiel for eller imod en sådan konfrontation. Tværtimod, så mange borger spørgsmålet om en mulig krig som værende afhængig af en specifik FN resolution/mandat. Mens den folkelige opbakning for regeringskoalitionens håndtering af konflikten på det internationale parket, lå langt over det sædvanlige, Schröder-regeringen har opnået politisk i denne parlamentssamling, kom den parlamentariske flertals position under pres fra en samlet kristendemokratisk-liberal opposition, der i høj grad tilsluttede sig den US amerikanske argumentation.

Sammenfattende kan den konkrete tyske situation, på grundlag af de skitserede faktorer, karakteriseres som præget en politisk offentlighed, der fulgte nøje med i den internationale debat for og imod en militærisk intervention i Irak, i hvilken Tyskland spillede en prominent, dog langt fra afgørende rolle. Med faren for at simplificere, kan der videre hæves at den tyske befolkning fulgte med 'fra sidelinjen' i en konflikt, hvis endelig militæriske udfald med store sandsynlighed ikke vil komme til at involvere tyske soldater¹ og hvis oprindelige begrundelse, at værne mod den internationale fare for terror med masseødelæggelsesvåben, ikke nok potentiale for folkelige frygt og en bred politisk mobilisering har haft. Med andre ord, forudsætningerne for en stærk emotionel identificering med de invaderende trupper, der skal udføre en farlig og utaknemmelig, men for sikkerhedens skyld nødvendige opgave – Saddams afvæbning og en systemskifte i Irak – var ikke til stede i den tyske offentlighed, i en grad som, for eksempel i den US amerikanske offentlighed. Krisen og optakt til krigen i Irak blev iagttaget, kommenteret og debatteret på denne grundlag og mens stærke 'personlige' identificeringer var strukturel nedprioriteret, var den offentlige menings tematiserede dissensus, polariserende og stærk

emotionaliserende på sin egen måde. I centrum af dette strukturerede rum af modstridende positioner og fortolkninger kom debatten om en eventuel krigs folkeretlige legitimitet og dens globale, kortvarige og længerevarende konsekvenser, til at fremstå som en markant politisk-etisk konflikt.

Teoretisk perspektivering

Med Qvortrup (2002) kan vi opfatte nyhedsdækning af krisen forud Irak-krigen, som en tematisering i form af en regulativt-forståelsesorienteret diskurs, der ideelt set ”argumenterer sagligt ud fra samfundsmæssige principper” (Qvortrup, 2002: 161) og der søger at integrere specialviden i form af en ekspertiv-konstativ diskurs i dens argumentation. Og forholde sig til denne politiske og offentlige diskussion var, uden tvivl, en central anliggende for alle nyhedsmedier i ugerne før den egentlige invasion. Hvordan dette mål blev realiseret, på et konkret niveau, skelner imidlertid den journalistisk og redaktionel praksis af de forskellige aktørers nyhedsdækning.

I den offentlige meningsdannelse bruges ekspertviden ”som viden der forudsættes sand, og som derfor kan indgå som grundlag for den normativt orienterede meningsdannelse” (Qvortrup, 2002: 162), konstaterer Qvortrup i sin diskussion af den ekspertive tematisering af den offentlige menings dissensus. Mediernes rolle i det det sent moderne, hyperkomplekse samfund er blandt andet at bidrage til den offentlige meningsdannelse i kraft af normative vurderinger og handlingsforslag, baserende på en saglige analyse og vidensrelateret kompleksitetsreduktion. Nyhedsmediernes evne til at efterspørg, udløse eller videregive ekspertiv-konstativ viden, der vurderes mht. dens pålidelighed, troværdighed, nyhedsværdi og relevans, er afgørende for den journalistiske rolle den enkelte institution og nyhedsmedier som helhed spiller i et samfund og dens medieret offentlighed.² Graden af redaktionel uafhængighed (intern i institutionen og mht. institutionens eksterne relationer) og institutionel autonomi spiller i denne sammenhæng en afgørende rolle. Med andre ord, redaktionel uafhængighed og institutionel autonomi, er forudsætning for meningspluralisme og åbent medieret debat.

En af de overordnede kriterier for ’god’ journalistisk dækning af en kompleks problematik som krisen i Irak er dermed institutionens tematisering og opretholdelse af en ’kompleksitetsduelig dissensuel dynamik’. At leve op til denne kriterium må derfor normativ forventes af en public service kanal (selv om konkrete seers faktiske forventninger til en public service kanals nyhedsdækning kan stå i modsætning til det). Medier der er primær stats- og

kommerciel-kontrollerede, så som det irakiske statslige fjernsyn, eller Rupert Murdoch's amerikanske Fox TV netværk, er ikke overraskende præget af forsøget at adressere deres publikum med en mere konsensuel fortolkning af nyhedsbegivenhederne, en formidlingsstrategi der i høj grad søger at samle og mobilisere samfundet omkring en fælles fortolkning og dominant konflikt-paradigme (hvormed der er ikke sagt at den forsøg nødvendigvis lykkes).

Dataindsamlings kriterier

En dissensuel strukturering af en fjernsynkanals nyhedsdækning som kriterium for 'god' tv-journalistik gør det muligt at præcisere det ovennævnte spørgsmål, der søges at besvare med dette paper. ARDs evne til at håndtere konfliktens kompleksitet, i kraft af en forståelsesorienteret reduktion, der argumenterer sagligt for sine normative vurderinger og handlingsforslag, mens denne positionering fortsat tillader en tematisering af offentlighedens strukturel dissensus, peger mod Irak-krisens mest omstridte påstand og fortolkninger, som det primære analytisk genstandsfelt. Irak-krisens mest kontroversielle komplekser har været, efter min vurdering – baseret på en iagttagelse af forskellige nationale og internationale tv kanalers nyhedsdækning i de fire uger før krigens start – en 'global' dissensus om:

1. den konkrete trussel Saddam Hussains Irak udgør for verdenssamfundet;
2. den international opbakning og multilateral legitimitet USA har, for at fjerne Saddams Hussain med militærisk magt.

I fællesskab afgrænser de to problemfelter kampen om den offentlige mening, set fra en 'vestlig' perspektiv. Striden om Iraks fortsatte besiddelse og/eller produktion af masseødelæggelsesvåben, Saddams vilje til Kooperation med FN våben inspektørerne, eventuelle forbindelser til Al Queda, Iraks involvering i terrorangrebet den 11. september 2001 på USA, osv. forstås som delaspekter af det første kontroversielle kompleks. Debatten om nødvendighed for en fornyet mandat af FNs sikkerhedsråd, for at gå i krigen, om *old Europe's*, Tyrkiets, den arabiske verdens og andre lands svigt af kampen mod terror, eller ej, osv. forstås ligeledes som delaspekter af den anden dissensuel kompleks. Der skal dog mindes om, at den debatten for og imod krigen i Irak og dens mediering, har forskudt sig over tiden, hvad der kom til udtryk som en løbende op- og nedprioritering af enkelte delaspekter, eller dimensioner af de ovennævnte diskursive konfrontationer. I den omfang

påstanden om masseødelæggelsesvåben og terrorforbindelser kom til at fremstå som uholdbar, nogen ville sige 'beviste løgn', kunne der iagttages en opprioritering af fortællingen om Saddam som 'demokratisk trussel' og en omfortolkning af krigens og den efterfølgende besættelses legitimitet, under henvisning til en nødvendig, demokratisk stabilisering af Mellemøsten og genopbygning af Irak. Udvalg af særlig interessante begivenheder under optakten til Irak-krigen, for en eksemplarisk analyse af ARD's nyhedsdækning forholder sig derimod til prioritetsstrukturen ved daværende tidspunkt.

Idet en national forankret public service kanal står i centrum af min analyse, fremstår udfordring for en regulativt-forståelsesorienteret virkelighedsbearbejdelse på et høj journalistisk og redaktionel niveau, yderlig mht. de delaspekter og nyheder, der er af særlig relevans, set fra en tysk perspektiv. Udvalg af min analytiske eksempler afspejler ARDs fokus på begivenheder, der har givet centrale tyske aktører, som for eksempel den tyske regering, en særlig lejlighed til at positionere sig politisk i den medierede offentligheds diskursive rum.

I det følgende vil jeg præsentere nogle foreløbige iagttagelser af ARDs evne til at løfte denne opgave, bedømt ud fra en mikroanalyse af enkelte indslag og nyhedsudsendelser. Pga. den mere eller mindre uoverskuelige mængde af programelementer før og under Irak-krigen på de iagttagede kanaler har det været en metodisk nødvendighed nøje at udvælge og fokusere på nogle få centrale begivenheder. Jeg har derfor struktureret min undersøgelse af konfliktens dækning forud for den 20. marts ved at sætte fokus på:

1. striden om en potentiel krigs legitimitet på EU-topmødet i Bruxelles;
2. debatten om Al-Samoud raketterne, i anledning af Hans Blixs rapport til FN sikkerhedsråd;
3. 'kampen' om en ny FN resolution.

I perioden for dataindsamling (18.02 til 31.03. 2003) søgte jeg at følge med i de tidlige nyheder på DR (18:30), TV2 (19:00) og ARD *Tagesschau* (20:00), efterfulgt af de sene nyheder på DR (21:00), TV2 (22:00) og ARD *Tagesthemmen* (22:30). Pga. de mange særudsendelser på alle kanaler før og under krigen og de resulterende tidsmæssige overlapninger, har det desværre ofte været nødvendigt at prioritere det ene program over det andet, når det kom til at bånd og iagttage dem. Denne prioritering, der tog udgangspunkt i de nævnte tematiske kriterier, fandt sin pendant i den løbende

beslutning om at opbevare eller slette (dele af) et båndet nyhedsprogram og i det endelige udvalg af enkelte indslag og programmer til analysen, dannede i fællesskab min dataindsamlings udvalg.

Formålet med analysen er at bidrage til en forståelse af den redaktionelle strukturering af en nyhedsudsendelse og public service kanals nyhedsdækning som helhed, der søger at leve op til ovennævnte kvalitetskriterier. Den journalistiske tematisering og fortolkning af komplekse, nyhedsrelevante begivenheder, som for eksempel den fortløbende debat og magtkamp i FN's sikkerhedsråd i februar 2003, bliver hvis muligt indløst gennem en kombination af forskellige tv-journalistiske elementer og formateringer, der i deres summe skaber en nyhedsudsendelses lineare flow. Kombinationen, er de ansvarlige redaktørernes og programplanlæggeres kreative og erfaringsbaserede måde at reducere kompleksiteten af nyhedsstoffet i kraft af en opsplittelse i forskellige perspektiveringer, formidlingsmæssige formål, æstetiske og diskursive formateringer. Dette mål, hvis grundlæggende krav om at realiser både en upartisk tematisering af offentlighedens dissensuel pluralitet og en entydig forståelsesorienteret journalistisk stillingstagen, i redaktionens nyhedsdækning, kan praktisk ikke indløses i en enkelt 'indslag', eller andet tv-journalistisk programelement. Med reference til Qvortrups (2002) tredeling kan der siges, at dramaturgisk-ekspressive, regulativt-forståelsesorienterede og ekspertivt-konstative diskurser og respektive tv-journalistiske formateringer virker sammen, mens deres specifikke vægtning og dynamiske placering i det lineare forløb kan siges at være forskellige fra fald til fald.

Med udgangspunkt i ARD's nyhedsdækning omkring de tre nævnte delaspekter af Irak-krisen har jeg søgt at bestemme hvordan dette strukturelle forhold mellem de respektive nyhedsudsendelsernes impressionistiske, faktuelle og analytiske elementer blev realiseret. Dvs. jeg søgte at bestemme den vekselvirkning af 'human interest'-, nyheds- og opinionsstof, der kendetegner enkelte program-elementer, men frem for alt nyhedsudsendelsens redaktionelle strukturering som helhed.

Metodisk har jeg søgt at indfri denne undersøgelses formål med en kvalitativ analyse, der tog højde for de enkelte nyhedselementer væsentlige udsagn, diskursive form og formidlingsstrategi. Derefter søgte jeg at kortlægge i hvilken kommunikativ relation de enkelte elementer står til hinanden i udsendelses helhedsforløb. Til sidste søgte jeg at forholde mine eksemplariske analyser til den overordnede indtryk af ARDs dækning af Irak-krisen i den iagttagede tidsrum og til kendskab af ARDs journalistiske praksis, generel.

Til nuværende tidspunkt opfatter analyserne dog langt fra afsluttet, ikke sidst fordi det har vist sig som nødvendig at præcisere de stadigvæk ret generelle kategorier, på grundlag af hvilke jeg har søgt at skelne forskellige typer af stof og journalistisk formatering. Den efterfølgende præsentation af mine analytiske resultater har dermed decideret karakter af en 'work in progress'.

”

Sind Sie ein Umfaller, Herr Schröder?“

Hvad dækningen af begge krigens faser har til fælles, er den journalistiske nødvendighed af at være kritisk over for de tilgængelige kilder og bevidst om egne 'skævheder' i brugen af kilder, udvalget af nyhedshistorier og indfaldsvinkler på emnet.

Tirsdag den 18. februar 2003: Afslutningen på et ekstraordinært EU-topmøde i Bruxelles natten før står i centrum for ARDs nyhedsdækning. Under mødet når de femten regeringsledere frem til et tyndt kompromis, der resulterer i en fælles erklæring. På papiret forpligter EU-medlemslandene sig til at forsøge at gøre alt for at forhindre krigen. De tretten ansøgerlande, der var udelukket fra selve den formale diskussionsproces, tilslutter sig erklæringen dagen efter. Ikke overraskende er enigheden mellem de otteogtyve stater og viljen til at stå for en fælles politik til løsning af Irak-krisen hverken særlig stor eller vedvarende. Holdningerne er for uforsonlige, de partielle nationale

interesser for stærke til at sætte en stopper for den afsluttende verbale slagudveksling mellem den krigsvillige og den krigsskeptiske lejr iblandt den Europæiske Union .

Den tyske public service kanal ARD bruger næsten 14 minutter, dvs. halvdelen af den sene nyhedsudsendelse *Tagesthemen* til at komme ind på forskellige aspekter af det stormefulde EU-topmøde. Programmets første indslag, fra Markus Schmidt (MS) i Bruxelles, har Chiracs kontroversielle kritik af de kommende medlemmers pro-amerikanske holdning og Blairs åbne brev til deres opmuntring som emne. Med sine indledende bemærkninger udpeger studieværten, Anne Will (AW), fra starten *TTs* redaktionelle linje i dækningen af denne sag. Mens Chiracs verbale angreb bliver betragtet som velkalkuleret og forståeligt, men taktisk ikke klogt, bliver Blairs handlinger fortolket som et forsøg på at undergrave det svage fælles kompromis.

Glæden over det kompromis, der blev fundet i går aftes, kan hurtigt forsvinde. Næppe var de femten regeringschefer ude af Bruxelles og tilbage i deres hovedstæder, før nogle af dem igen vendte tilbage til deres alt for kendte positioner. Tony Blair f.eks. Den britiske premierminister satte sig tilsyneladende med det samme ved sit skrivebord i London for at skrive et brev til optagelseslandene. Indholdet: han ville gerne have haft dem med dig. Ideen var formodentligt at opmuntre kandidatlandene til ikke at vige fra USA's side, lige meget hvor stærkt den franske statspræsident angriber dem (AW).

I selve Schmidts nyhedsindslag uddybes dette perspektiv. Selvom ansøgerlandenes udelukkelse fra den fælles diskussionsproces problematiseres, bliver det også påpeget, at de selv har været ude om det, med deres ensidige pro-amerikanske holdning:

Som om de var anden classes europæere måtte de tretten kandidatlande tage plads ved sidelinjen. De kunne ikke være med til at bestemme. Det kunne de især takke Tyskland og Frankrig for. For entydigt og klart havde de næsten alle understøttet USA's og Storbritanniens hårde kurs udenfor at have diskuteret det med det gamle Europa (MS i off).

Den polske udenrigsministers 'naive' forundring over den franske præsidents kritik – ordlyden er ” jeg ser ikke nogen uoverensstemmelse mellem medlemskabet i EU og et godt forhold til USA” (W. Cimoszewicz), der vises som lydsekvens i den følgende sekvens, bliver dermed karakteriseret som del af det politisk-retoriske spil om Irakkrigen. Fortolkningsperspektivet er rettet mod de taktiske kneb og offentlige udtalelser, der kendetegner afslutningen på ethvert internationalt topmøde, når de nationale ledere både forsøger at legitimere deres bidrag til det foreliggende forhandlingsresultat over for vælgerne derhjemme og at fortolke dets indhold i et nationalt og partipolitisk perspektiv. Schmidts indgangsvinkel implicerer, at episoden ikke primært skal forstås som et spørgsmål om god politisk tone eller personlig fejde, men som et eksempel på, hvordan alle involverede parter handler taktisk-manipulerende i den medierede offentlighed, både når de påtager sig rollen som den, der skælder ud, som offer for en uretfærdig kritik, eller som den, der udtrykker sin uforbeholdne solidaritet med de udskældte. Denne perspektivering kommer klart til udtryk i den afsluttende, subtilt ironiserende kommentering af den britiske premierministers åbne brev, der ses som et forsøg på at appellere til de udskældtes nationale stolthed i håbet om dermed at svække den fransk-tyske udenrigspolitiske dominans i den fælles EU erklæring:

Fra Storbritannien blandede premierminister Tony Blair sig i disputten, og skrev til dem, der var blevet skældt ud af Chirac, at han beundrede den ledelseskraft, de hidindtil havde vist i Irakspørgsmålet, og at Europas ubrydelige solidaritet med USA nu var vigtigere end nogensinde (MS i off).

En lydsekvens fra Tony Blairs (TB) pressekonference samme eftermiddag, der er del af indslagets afsluttende sekvens, virker i kraft af Markus Schmidts overordnede journalistiske perspektivering som ikke mindre velkalkuleret end Chiracs verbale angreb:

Jeg ville virkeligt gerne have set ansøgerlandene ved vores møde. Og jeg håber ikke, at nogen hævder, at de skal være noget som helst andet end fuldgyldige medlemmer af EU med fuld ret til at udtrykke deres synspunkter (TB).

Sammenfattende kan det siges, at indslaget passer godt til og bekræfter den gængse opfattelse i den tyske offentlighed af Storbritannien som det medlem af EU, der ofte 'svigter' det kontinental-europæiske fællesskab givet en særlig transatlantisk forbundethed og partiel interessefællesskab

med USA. Der kan dermed konstateres en stærk national perspektivering af EU-topmødet og de efterfølgende begivenheder i *TTs* dækning. Nyhedsindslagets fokus på og gengivelse af Chiracs bemærkning og de efterfølgende politiske reaktioner er afbalanceret i deres udvalg, men undgår ikke en opinionsdannende stillingtagen i kraft af korrespondentens og studieværtens analytisk indordning. Om det er ensbetydende med dårlig journalistik, eller om det er en uundgåelig konsekvens af det faktum, at de politiske offentligheder i Europa stadigvæk er nationalt forankret og en europæisk politisk offentlighed næppe eksisterende, er et andet spørgsmål.

På den positive side skal der nævnes at den fælles erklærings substantielle formulering, bliver tematiseret i Schmidts indslag. De bagvedliggende interessekonflikter og gensidige irritationer som Chiracs angreb og efterfølgende reaktioner er udtryk for, bliver tematiseret uden at ansvaret for den interne uenighed blandt EU staterne placeres i en personkonfliktorienterede fortælling. *Tagesthemens* første indslag undgår dermed fristelsen at stille konfrontationen mellem Chirac, Blair og de kommende medlemslande i centrum af en sound-bite dominerede, genfortalende, men ikke analytisk forklarende formatering.

I udsendelsens efterfølgende indslag, åbner *Tagesthemen* op for forskellige, konkurrerende fortolkningsmuligheder af selve den fælles erklæring. Den afgørende formulering, 'krig er ikke nødvendigvis uundgåelig, men vold er kun den sidste udvej' bliver kommenteret i programmets andet indslag af repræsentanter for de fire store partier i den tyske Bundestag. Derudover stiller redaktionen spørgsmål ved, om erklæringen signaliserer en opblødning i den tyske regerings ellers decideret krigskeptiske position. Dette spørgsmål forsøger redaktionen at afklare på to niveauer.

Først med en montage af kansler Gerhard Schröders offentlige bekendelser som ubøjelig krigsmodstander i det forudgående halve år, der blandt andet omfatter hans valgkamp og regeringserklæring i efteråret 2002. Der konstateres i indslaget en langt hen af vejen kompromisløs holdning til en krig uden FN mandat, men også tegn på et muligt kursskifte. Anne Will indleder derefter det afsluttende interview med den tyske regeringsleder med spørgsmålet, ”Er De en vendekåbe, hr. Schröder?” Det lykkes imidlertid den tyske regeringsleder at forklare overensstemmelserne mellem EUs kompromissøgende formulering, det fransk-tysk-russiske udspil fra starten af samme uge og den tyske regeringskoalitions erklærede position i denne konflikt, mens han insisterer på en multilateral politik, der ikke måtte være til diskussion.

Tilbage står indtrykket af en redaktionel strukturering, der rapporter – især i det første indslag – med en vis sympati og anerkendelse for den tyske regerings bestræbelser om at ’samle’ de europæiske medlemsstaters uenig holdning til Irak-krisen omkring en fælles erklæring, dog frem for alt med en viden om en udpræget skepsis over for Bush’s Irakpolitik i den brede tyske offentlighed. Med fokus på en potential opblødning af regeringskoalitionens krigsmodstand – som suggereret af kommentarerne fra oppositionens side i aftens anden indslag – søger de sidste to programelementer, at afklare dette spørgsmål. Schröder får mulighed at henvende sig til seerne at forklare regeringens position. Med studieværtens insisteren på en utvetydig fastlæggelse af regeringens fortsatte politiske kurs, har interviewet imidlertid også karakter af en offentlig forpligtelse.

I konklusion og mht. de kriterier for en adækvat public service orienterede nyhedsdækning jeg har opstillet ovenfor vil jeg hævde, at ARDs *Tagesthemen* bidrager den 18. februar til den offentlige tyske meningsdannelse i kraft af en overpartisk kompleksitetsreduktion, der tilkendegiver sin normative grundlag, en principiel krigsskeptisk holdning, dog uden at nedgøre eller ekskludere holdninger som eksisterende i Tyskland og andre europæiske lande fra EU-topmødets nyhedsdækning. Nyhedsudsendelsens tematisering af Irak-krisens offentlige synspunktkonflikter, struktureres redaktionel i form af en trinvis indkredsning og delvis afklaring af den fælles kompromis politiske betydning på det globale, europæiske og nationale niveau. Dækningens lineare forløb bevæger sig perspektivisk fra et deskriptiv-konstativ niveau – der fokuserer på Chiracs kritik og de efterfølgende reaktioner – mode en regulativt-forståelsesorienteret diskurs – Schröders argumentation for den tyske position.

Hvad siger Saddam?

Kan denne første karakterisering af ARDs dækning af Irakkrigens forspil fordybes på et bredere analytisk grundlag? På grundlag af de rundt 40 timer bandede nyhedsprogrammer, som danner data for denne undersøgelse, der iblandt cirka ti timer med nyheder på ARD, mener jeg, at jeg kan. Der er dog grænser for, hvor meget af dette analytiske grundlag, der kan præsenteres i en kort præsentation som denne. Jeg vil derfor nøjes med at præsentere ARDs dækning af et andet central begivenhed, før jeg afslutter med nogle mere generaliserende bemærkninger.

Mit andet eksempel er den debat, der udviklede sig i kølvandet på Hans Blixs rapport til FNs Sikkerhedsråd den 14. februar 2003. I sin redegørelse konstaterede lederen af FNs våbeninspektioner (UNMOVIC) Iraks principielle vilje til at samarbejde om en omsætning af de respektive FN resolutioner og at der ikke var fundet masseødelæggelsesvåben på trods af mere end 400 inspektioner i de sidste tre måneder. Som rapporten slog fast, var Irak dog fortsat i besiddelse af modificerede Al Samoud II raketter, der havde en rækkevidde ud over de maksimalt tilladte 150km.

Ikke overraskende var medlemmerne af FNs Sikkerhedsråd yderst uenige i rapportens fortolkning. Mens Frankrig, Kina og Rusland insisterede på at give våbeninspektørerne mere tid, erklærede USA og Storbritannien den fremlagte præsentation som tilstrækkeligt belæg for, at Irak ikke levede op til FNs resolution 1441. Stedfortrædende for 'Koalitionen af de Villige' erklærede den amerikanske udenrigsminister samme dag i Sikkerhedsrådet, at tiden var ved at løbe ud for Irak, der fortsat forhindrede den bebudede afvæbningsproces i stedet for at samarbejde med UNMOVIC. Med dette 'argument' og den amerikanske udenrigsminister Colin Powells fornyede påstand om tætte forbindelser mellem Saddam Hussein og Al Queda var den retoriske linje lagt for en militær invasion af Irak og en afvæbning med magt.

I deres stræben efter at opnå støtte til deres holdninger både på et mellemstatligt niveau og i verdenssamfundets politiske offentligheder, tilskrev begge lejer UNMOVICs krav om den hurtigst mulige destruktion af de cirka 120 ulovlige Al-Samoud raketter en afgørende betydning. Her havde man et anskueligt eksempel, der kunne vise, hvor effektivt det multilaterale politiske pres på

Saddams regime og hans vilje til at samarbejde faktisk var. I den verdensomspændende offentlige debat fyldte Al Samoud episoden derfor mere end raketternes egentlige militære potentiale.

Overskridelsen af raketternes rækkevidde med cirka 30 kilometer var Iraks eneste dokumenterede overtrædelse af FN resolutionerne i månederne op til invasionens start. Der blev som bekendt ikke fundet masseødelæggelsesvåben i Irak, heller ikke efter koalitionen invasion. I starten af 2003 kunne det dog stadigvæk tolkes som et belæg for UNMOVICs utilstrækkelige effektivitet og Saddams manglende vilje til samarbejde. Ville han nægte hurtigt at destruere rakterne, så kunne den globale offentligheds stemning vippes til fordel for USA's kurs.

Mens det tog den irakiske ledelse nogen tid at komme i gang, og den i stedet begyndte at debattere rimeligheden i FNs krav om skrotning af Al-Samoud raketterne, skærpede USA og dets allierede tonen yderligere. Lørdag den 22. februar erklærede præsident Bush, at Saddam Hussain ikke ville nedruste og at det derfor ingen forskel gjorde, om han efterkom FNs konkrete krav i sidste øjeblik eller ej. Udenrigsminister Powell, slog dagen efter i samme ånd fast: "... det er ikke længere nok at sige 'Vi ønsker ikke at handle, fordi vi ikke ser nok beviser eller flere beviser'. Bush administrationens 'legen er forbi' argumentation fik sit modstykke i uofficielle irakiske udmeldinger at man ikke længere tror, at en krig kan undgås, samarbejde med FN eller ej.

I *Tagesthemene* den 23. februar 2003 citerer Jörg Armbruster både Hans Blix's brev og Iraks svar i et relativt detaljeret indslag fra Bagdad. Bush administrationens forsøg på at piske krigsstemningen op med hurtige og markante udmeldinger om sagens gang tematiseres i et separat indslag. I anledning af Powells Asienrejse, fortolker Christine Meier (CM) en lydsekvens med Powells rådgiver Richard Perle som et tegn på, at USA har truffet beslutning om at gå i krig, med eller uden en ny FN resolution. Striden om Al-Samoud II missilerne bliver dermed karakteriseret som en strid om den offentlige mening og om et flertal i Sikkerhedsrådet, men ikke som afgørende for en fredelig løsning. Med denne indfaldsvinkel tager Meier klart afstand fra de krigsvilliges argumentation i sagen. Mens den amerikansk-britiske position har et kvantitativt overvægt i dagens

Tagesthemen som sound-bites, efterlader udsendelsen indtryk af en ganske entydig skeptisk positionering af den redaktionel linje, der afviser den amerikanske position i kraft af en begrundet journalistisk argumentation. Man fornemmer dog klare divergerende holdninger blandt de enkelte journalister og korrespondenter. Hermed bliver den strukturelle redaktionelle indordning på ny afgørende.

Mandag den 24. februar står nyhedsdækningen af Irak-krisen under fortegn af det udkast til en ny FN resolution, som USA, Storbritannien og Spanien fremlægger samme aften. Det bliver generel fortolket som 'en beslutning om at gå i krig'.

Tagesthemen åbner med Heribert Roth (HR) i New York, der delvis gengiver og fortolker det amerikansk initierede resolutionsudkast i de centrale passagers nøje ordlyd. Tekstens kategoriske afvisning af FNs fortsatte våbenkontrol som et betydningsfuldt alternativ til krig står i centrum for dette indslag, der afsluttes med en lydsekvens, i hvilken den amerikanske præsident konstaterer ” ...for det amerikanske folks sikkerhed. Saddam Hussain bliver afvæbnet”.

Derefter interviewes hans kollega og korrespondent i USA, Gerald Baars (GB) af studievært Ulrich Wickert (UW). Som Baars er hurtigt til at pointere, er resolutionens vigtigste formål at holde ryggen fri for Blair og Aznar overfor kritikerne i deres egne lande, mens Bush er parat til at gå i krig med eller uden et flertal i FN. Om sandsynligheden for udkastets vedtagelse i Sikkerhedsrådet, bemærker han:

...hvis det lykkes for Saddam Hussain at overbevise et flertal i Sikkerhedsrådet om, at han virkelig arbejder aktivt sammen med våbeninspektørerne, at han nogenlunde som Hans Blix forlanger, begynder med at destruere sine raketter i weekenden...at han åbent fremlægger det, der endnu er uklart...så vil USA, Storbritannien og Spanien næppe finde et flertal i Sikkerhedsrådet (GB).

De kommende dage giver New York korrespondenten Baars ret i hans journalistiske vurdering.

Opgaven for ARDs nyhedsredaktion i denne situation (og under Irak-krisen som helhed) var ikke bare at viderebringe de mange modstridende udmeldinger, 'kendsgerninger' og argumenter i debatten. Fra en public service kanal forventes den institutionel forankrede journalistiske evne til at

skære igennem konfliktens diskursive kompleksitet og bidrage dermed til den offentlige fortolkning og meningsdannelse på en fair, uafhængigt og upartisk måde. Jeg har defineret et af hovedkriterierne for en vellykket dækning af krigens politiske forspil, at nyhedsredaktionen holder fast både i dens kompetence til at skelne mellem, gennemskue og vurdere udsagn i den offentlige debat og til at viderebringe argumenterne herfor i en kompleksitets-reducerende men dissensus-muliggørende formidlingsproces til deres seere.

Udfordringerne for medierne under selve den 'hede' fase af en krig er blevet velbeskrevet og bredt diskuteret, for eksempel i forbindelse med 'Operation Desert Storm'. Mediernes dækning af førkrigsfasen finder derimod sted under mere regulære journalistiske forhold, dvs. arbejdsbetingelser, der i princippet ikke er anderledes end ved andre internationale politiske begivenheder. Her er der ingen ekstraordinær fare for journalisterne liv, ingen direkte censur og ingen militær kontrol med journalisterne færden. Det gør dog ikke forsøget på at påvirke mediernes nyhedsdækning mindre ubredt.

Som Nord og Strömbäck (2003: 128) fremfører er en krig uden propaganda ikke tænkelig, ej heller ikke krigens optakt. Propaganda er en nødvendighed for at mobilisere den egen befolkning imod en onde fjende og for at argumentere, at det er bedst at gå i krig for at løse nogle af nationens centrale problemer. Demokratiske stater benytter sig, i modsætning til totalitære stater, dog ikke primært af agitatoriske former for propaganda, men foretrækker en propaganda, der virker mere subtil:

There is also, however, social propaganda focused on building common values and consensus and alienating deviating arguments. Social propaganda is often less articulated, but can be very effective when conducted by governments utilizing public relation experts, who in turn use modern communication technology (2003: 128)

At kontrollere de tilgængelige oplysninger og vildlede journalisterne med forfalskede, fejlfortolkede og overfortolkede påstand, er en ubredt del af dette ofte massive og målrettede forsøg hos modstridens partnere på at manipulere offentligheden. Hvad dækningen af begge krigens faser har til fælles, er dermed den journalistiske nødvendighed af at være kritisk over for de tilgængelige kilder og bevidst om egne 'skævheder' i brugen af kilder, udvalget af nyhedshistorier og

indfaldsvinkler på emnet. I hvilken omfang ARDs nyhedsredaktion havde viljen og kompetencen til at leve op til dette krav, skulle de følgende dags begivenheder give lejlighed til at svare på.

Saddam Hussains første interview med en amerikansk journalist i tretten år, mandag den 24. februar 2003 om aften, var et journalistisk kup for CBS studievært Dan Rather. Interviewet blev optaget, kopieret og oversat fra irakisk side, overspillet fra Bagdad og genoversat i New York, før det blev udsendt i sin helhed af CBS onsdag nat lokal tid. Ikke overraskende skabte det stor opmærksomhed allerede tirsdag den 25. februar, ikke mindst pga. Rathers offentlige påstand om, at Saddam kategorisk afviste at skrotte Al-Samoud missilerne.

Til trods for et vidst forbehold over for den amerikanske kilde, vælger mange nyhedsmedier verden over at gengive Rathers fortolkning af interviewet på en pressekonference, ikke videre kommenteret i ordlyd. Den amerikanske journalists påstand om, at Saddam ”... klart tilkendegav, at han ikke vil destruere Al-Samoud missilerne” bliver dermed dagens dominerende nyhed mht. den igangværende Irak-konflikt.

I lyset af en fuldstændig og detaljeret udskrift af interviewet med Saddam Hussain,³ fremstår CBS journalistens fortolkning imidlertid som ganske subjektiv. Man kan derfor bebrejde mange nyhedsredaktioner en mangelfuld kildekritik i så afgørende en sag. Nord og Strömbäcks (2003: 304f) kritik af de svenske avisers påvirkning fra amerikanske mediers side, finder her sin pendant, ikke nødvendigvis af ideologiske årsager, men, som de påpeger, som følge af nyhedernes medieringslogik.

Tagestemen (25-02-2003) repræsenterer en markant anderledes tilgang og åbner med et klip af Saddams endelige svar, der blev frigivet kort før af CBS. Oversættelsen er på *TT* ganske nøjagtig⁴ og giver studieværten anledning til at tale om Rathers interview, hvor Hussain ”angiveligt afviser at ødelægge missilerne” (UW).

I det efterfølgende indslag kommenterer Tom Buhrow, at man venter på en udskrift af Rathers interview i ordlyd. Med et videoklip og en bemærkning om de mange programhenvisninger for interviewet på CBS, reflekterer indslaget derudover de amerikanske mediers markedsstyrede forankring, der præger den journalistiske dækning af Irakkonfliktens politisk-diskursive strid i USA.

Endnu tydeligere bliver *TTs* redaktionelle skeptiske bragt til udtryk i det efterfølgende interview med Tom Buhrow, fra ARDs tv studie i Washington. På studieværtens spørgsmål, om Saddam Hussain klart og tydeligt har sagt, at han ikke vil ødelægge raketterne, svarer han afgørende:

Nej, det har han ikke. Dan Rather spurgte ham to gange. Den første gang svarede han helt generelt at han følte sig forpligtet overfor FN resolution 1441. Så spurgte Dan Rather endnu engang om det betød 'at de ikke ville ødelægge raketterne' og derpå svarede han ordret: 'Hvilke raketter taler de overhovedet om. Vi har jo ingen raketter, der rækker ud over den rækkevidde, der er foreskrevet af FN'" (TB).

Jörg Armbruster (JA) forklarer i udsendelsens tredje programelement fra Bagdad – det andet interview Wickert fører med en ARD korrespondent denne aften – Iraks tøven med at destruere missilerne med det uundgåelig virkende amerikanske angreb. Ikke desto trods er han overbevist om, at Irak vil give sig i sidste øjeblik og efterkomme FN's krav, da det ellers kunne afstedkomme et truende flertal for en krigslegitimerende resolution i Sikkerhedsrådet. Han forudsiger dermed præcist, hvad der kom til at ske i løbet af de næste tre uger. Irak skrottede Al-Samoud missilerne, og den anden FN resolution kom ikke til afstemning, fordi USA ikke havde et flertal i udsigt. For Koalitionen af de Villige, deriblandt Danmark, var det imidlertid ikke grund nok til ikke at støtte Amerikas invasion af Irak.

London korrespondenten, Christoph Lütgert, er Wickerts tredje og sidste interviewpartner i denne udsendelse og sag, der pointerer frem for alt at den fransk, tysk og russiske argumentation i FN's sikkerhedsråd, for mere tid vil hvad det svært hvis Irak ikke snart begynder med missilernes destruktion.

Den tyske offentligheds frustration over Saddams slingrekurs bliver afsluttende bragt til udtryk i en kommentar af Jörg Schönenborn (JS), fra ARD stationen ('Landesfunkanstalt') WDR.⁵

Det bliver hver dag en lille smule sværere for enhver pris at være imod krigen. Vreden mod en diktator, der fører verden ved næsen og netop mister sin sidste chance, vokser. Lige meget hvad Saddam Hussain sagde til CBS, kan det ikke have været et klart ja til nedrustning, thi det ville man jo let have kunne oversat til engelsk. Et sådan ja ville have været den eneste måde endnu engang at bringe den amerikanske præsident i forlegenhed på. Og netop det er det fatale i den nuværende situation. Netop Saddam Hussain holder jo nøglen til fred i sine hænder (JS).

Seer man på Al-Samoud episodens dækning som helhed, denne aften, så kan vi konstatere en indledende forsøg på afklaring af det mest stridige punkt: Saddams

retoriske stillingstagen til FN kravet om missilernes destruktion, under interviewet med Dan Rather. Derefter fortolkes denne udsagn og diskuteres de mulige konsekvenser i tre live interview med korrespondenter som quasi-eksperter, før Schönenborn afsluttende kommenterer. Vi seer igen en udvikling fra det deskriptiv-faktiske niveau til den kommenterende-normative.

Konklusion

Tysk ARDs nyhedsredaktion indtog fra starten en klar krigsskeptisk holdning, men forsøgte dog at begrunde denne politisk-normative stillingstagen med en dyberegående og differencerende dækning. Det journalistiske helhedsindtryk blev dermed mindre ambivalent. Formidlingsmæssigt var det derudover en fordel for ARD at kunne 'konstruere' debatten som en modsætningsfyldt konflikt mellem den dominante diskurs i det eget land og i udlandet.

Journalistisk stillingstagen på et højt argumentatorisk niveau opnås ikke, idet man erstatter en på afvejende refleksion baserende kompleksitetsreduktion, med en god fornemmelse for de opportune og populære meninger. En sådan letkøbt entydighed i en public service kanals normative vurderinger og politiske handlingsforslag vil ikke være tilfredsstillende mht. journalisternes professionelle selvforståelse. Den nationale politiske offentlighed stiller krav på en klar, men saglig, differentieret og begrundet stillingstagen, der hverken er en kolportering af alle synspunkter som ligeværdige, lige berettigede og gyldige, eller reduceret til en propagandistisk populisme i stil med boulevardpressen, når den er værst.

Kvaliteten af ARDs nyhedsdækning af konflikten i Irak blev derfor vurderet efter deres evne til at undgå både en uforpligtende 'objektivitet' og populistisk 'endimensionalitet' på en selvrefleksiv og konstruktiv måde.

At løse opgaven var nok nemmere for ARD, idet der fandtes en højere grad af konsensus i den tyske politiske offentlighed end i andre land

Nyhedsredaktionens præstation skal imidlertid ikke vurderes med tilbageblikkets klogskab. Ingen journalist kunne i februar 2003 med sikkerhed vide, om amerikanernes påstande om Irak var sandhed eller løgn. Derimod må man forvente af en professionel redaktion og dens ansigter ud af til, at de stiller sig selv og andre spørgsmål om påstandenes tilsyneladende sandhedsværdi. At en sådan stillingstagen kan lade sig gøre også under de givne polariserede og dermed vanskelige betingelser er efter min mening ARDs sammenhængskabende og nøgternt argumenterende nyhedsdækning et godt eksempel på.

Litteratur:

Hallin, Daniel C. 1988. *The 'Uncensored War' - The Media and Vietnam*. Berkely: University of California Press.

Nord, Lars W. & Strömbäck, Jesper. 2003. "Mission Impossible? Some Notes on Journalistic Shortcomings in the Coverage of War and Terrorism." *Nordicom Review*, Vol. 24, no. 2: 127-141.

Qvortrup, Lars. 2001. "Mediernes og offentlighedens 11. september." I *Mediernes 11. September*, redigeret af Lars Qvortrup. København: Gads Forlag.

¹Endnotes:

¹ Som bekendt var Tyskland heller ikke krigspartner under den sidste golfkrig i 1991.

² Dette samfund er ikke nødvendigvis afgrænset som national. Nogle medie institutioner henvender sig primær til en lokal eller regional offentlighed, andre til en supranational offentlighed.

³ Elektronisk publiceret under <http://CBS News Powell - Rather Interview Transcript February 5, 2003 235456.htm>

⁴ Saddams svar var i CBS's egen udskrift: "We do not have missiles that go beyond the prescribed ranges, by the ... U.N. The inspection teams have been here. They have inspected every place. And if there is a question to that effect, I think the question should be addressed to them."

⁵ *Der Kommentar* er en fast bestanddel af *Tagesthemen*, hvor enkelte højtplacerede redaktører på skift tager stilling til et dagsaktuelt emne. Et tilsvarende format findes hverken på DR eller TV2.